

Fråga om ett måleriföretag brutit mot en bestämmelse i måleriavtalet om att arbetsgivaren ska anvisa personalutrymme.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2020-01-22
StockholmDom nr 1/20
Mål nr A 123/18

KÄRANDE

Svenska Målareförbundet, Box 1113, 111 81 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Maria Fridolin, LO-TCO Rättsskydd AB,
Box 1155, 111 81 Stockholm

SVARANDE

1. Måleriföretagen i Sverige, Box 16286, 103 25 Stockholm
2. Målericompaniet Sverige Aktiebolag, 556645-9037, Råsundavägen 118,
169 50 Solna
Ombud för båda: advokaten Annika Elmér, EmpLaw Advokater AB,
Humlegårdsgatan 4, 2 tr., 114 46 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalsbrott

Bakgrund

Mellan parterna gäller kollektivavtal för måleriyrket (måleriavtalet), i vilket finns ett arbetsmiljöavtal.

Målericompaniet Sverige Aktiebolag (bolaget), som är medlem i Måleriföretagen i Sverige, utförde åt Järfällahus AB måleriarbeten i lägenheter under perioden april 2017–februari 2018.

M.J. och P.L. är medlemmar i Svenska Målareförbundet (förbundet). De var anställda hos bolaget den 8 maj 2017–23 februari 2018 respektive den 18 september–18 december 2017. De utförde då måleriarbeten i de aktuella lägenheterna.

Mellan parterna har tvist uppkommit om bolaget vid entreprenaden för Järfällahus AB har brutit mot bestämmelserna i arbetsmiljöavtalet om att arbetsgivaren ska anvisa måltids- och klädrum med tvättmöjligheter (personalutrymme) utformat på visst sätt. Parterna är oense om bolaget anvisat M.J. och P.L. utrymmen i lägenheter, där måleriarbeten för tillfället inte utfördes, som personalutrymme och om dessa uppfyllt kraven i arbetsmiljöavtalet på ett personalutrymme.

Kollektivavtalsregleringen

I § 9 i arbetsmiljöavtalet anges följande.

§ 9 Personalutrymmen

1. Det åligger arbetsgivaren att anvisa måltids- och klädrum med tvättmöjligheter enligt nedanstående alternativ. Omklädningsrum ska vara skilda för män och kvinnor om de behöver använda rummen samtidigt. Arbetsgivaren skall också tillhandahålla hygienartiklar som t.ex. tvål, rengöringsmedel, skyddskräm och handdukar.

1. Bodar – exempelvis vid byggarbetsplatser.

2. Fasta personalutrymmen – för större fastigheter – eller gemensamma för flera hus.

3. Tillfälliga personalutrymmen – exempelvis tvättstuga som inreds just för det aktuella arbetet.

4. Husvagnsmodellen.

Protokollsanteckning:

Beträffande utformningen av ovanstående fyra alternativ hänvisas till parternas gemensamma broschyr "Äta, tvätta sig och byta om".

Parternas gemensamma uppfattning är att målarnas personalutrymmen bäst löses enligt alternativ 1 eller 2. Anm. Materialförråd får icke inrymmas i dylika utrymmen.

[...]

Yrkanden och inställning

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att

- a) till förbundet betala allmänt skadestånd med 100 000 kr för kollektivavtalsbrott, med ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 3 oktober 2018) till dess betalning sker, och
- b) till var och en av M.J. och P.L. betala allmänt skadestånd med 25 000 kr för kollektivavtalsbrott, med ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 3 oktober 2018) till dess betalning sker.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandena. Inga belopp har vitsordats. Sättet att beräkna ränta har dock vitsordats såsom skäligt i och för sig. För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget brutit mot kollektivavtalet, har arbetsgivarparterna yrkat att det allmänna skadeståndet ska jämkas, i första hand till noll.

Förbundet har bestritt jämkning.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Parterna har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Sammanfattning av grunderna för talan

Bolaget har inte anvisat M.J. och P.L. något personalutrymme. De utrymmen i lägenheter hos Järfällahus AB som bolaget menar har anvisats M.J. och P.L. har i vart fall inte uppfyllt kraven i arbetsmiljöavtalet på ett personalutrymme. Det beror på att bolaget inte haft rätt att disponera lägenheterna som personalutrymme och att lägenheterna haft hyresgäster. Bolaget har därmed brutit mot § 9 i arbetsmiljöavtalet och är därför skyldigt att betala allmänt skadestånd till förbundet och de två arbetstagarna. Kollektivavtalsbrottet har ägt rum under den tid då M.J. varit anställd hos bolaget, dvs. från den 8 maj 2017 till och med den 23 februari 2018. Det finns inga skäl för jämkning av det allmänna skadeståndet.

Utveckling av talan

Skyddsrummet användes som personalutrymme

M.J. och P.L., och andra arbetstagare hos bolaget, använde ett skyddsrum i en av Järfällahus AB:s fastigheter som personalutrymme. Skyddsrummet användes som materialförråd och uppfyllde inte kraven i arbetsmiljöavtalet på ett personalutrymme.

M.J. och P.L. blev intervjuade och anställdes hos bolaget vid samma tillfälle. Vid anställningsintervjun med arbetsledaren och ägaren K.L. frågade P.L. om det fanns mikrovågsugn så att man kunde värma medhavd mat, vilket K.L. bekräftade och sade att detta fanns i materialförrådet.

När M.J. tillträdde sin anställning den 8 maj 2017 fanns det två andra målare på arbetsplatsen som visade M.J. hur arbetet var upplagt och vad han skulle göra. Det var således ingen företrädare för bolaget som introducerade arbetsplatsen för M.J. De två andra målarna använde skyddsrummet som personalutrymme där de bl.a. bytte om och fikade.

När P.L. tillträdde sin anställning i september 2017 fanns det redan tre andra målare på arbetsplatsen. K.L. hänvisade P.L. till M.J. och sa att P.L. kunde ”ta allt med honom”. K.L. sa vidare att M.J. ”sitter nere i källaren i ett utrymme där” och gav P.L. adressen till den fastighet där skyddsrummet fanns.

Alla bolagets målare på arbetsplatsen har använt materialförrådet i skyddsrummet som personalutrymme i brist på andra alternativ och ingen har använt något annat utrymme som personalutrymme. En del av bolagets målare har visserligen bytt om i lägenheter i fastigheterna, men det har då inte varit fråga om lägenheter som anvisats som personalutrymme utan lägenheter där måleri-arbete för tillfället utfördes.

Målaren F.O. har inte, på uppdrag av bolaget, flyttat runt bord, stolar och mikrovågsugnar m.m. mellan olika lägenheter.

Skyddsrummet saknade fönster och låsbara skåp. Det användes som materialförråd för förvaring av målarburkar m.m. Viss utrustning, t.ex. kaffebryggare, mikrovågsugn, kylskåp, trinettkök, tvättställ och duschkabin, fanns i rummet när M.J. kom till arbetsplatsen. Det är möjligt att utrustningen eller en del av den inte hade tagits dit av bolaget, utan att den fanns där redan när bolaget började använda skyddsrummet som materialförråd. Det fanns inte några hopfällbara bord eller andra slags bord i materialförrådet i skyddsrummet utöver det som arbetstagarna byggt ihop själva.

Bolaget, genom arbetsledaren A.H., placerade kaffebryggare och ytterligare en mikrovågsugn i skyddsrummet i maj 2017. Under hösten 2017, troligtvis i oktober månad, placerade A.H. även ett par hopfällbara stolar i skyddsrummet. Dessa omständigheter visar att bolaget kände till att arbetstagarna använde materialförrådet i skyddsrummet som personalutrymme.

A.H. var arbetsledare vid entreprenaden i måleriavtalets mening, eftersom han, tillsammans med K.L., hade anmälts som arbetsledare enligt kontraktsvillkoren mellan bolaget och Järfällahus AB.

M.J. tog upp frågan om personalutrymme med bolaget men fick inget gehör. Detta skedde under oktober 2017 då M.J., i samband med ett arbete i fastigheten där skyddsrummet fanns, upptäckte att det fanns ett personalutrymme i en av lokalerna i fastigheten. Behovet av ett personalutrymme hade blivit allt större och det fanns inte tillräckligt med bord och stolar till alla bolagets målare. M.J. frågade därför A.H., i samband med att denne besökte skyddsrummet, om arbetstagarna kunde använda det personalutrymme som M.J. uppmärksammat. A.H. hänvisade till K.L., varpå M.J. ringde K.L. i närvaro av de andra arbetstagarna. M.J. berättade för K.L. att han hade hittat en lämplig lokal i fastigheten och frågade hur de skulle göra nu när arbetsstyrkan skulle utökas och påtalade att det inte fanns bord och stolar så att det räckte för alla målare. K.L. bemötte inte M.J:s upplysning om att det fanns en lämplig lokal i fastigheten som kunde användas som personalutrymme utan svarade enbart att de kunde använda sig av ett tapetbord eller se till att skaffa ett till bord. Arbetstagarna monterade herefter ihop ett bord av lastpallar och färgburkar.

P.L. tog upp frågan om personalutrymme med en av fastighetsförvaltarna vid Järfällahus AB vid månadsskiftet september/oktober 2017, troligtvis under vecka 39, i samband med att P.L. kontaktade fastighetsförvaltaren med en fråga om måleriarbete. Fastighetsförvaltaren meddelade P.L. att det inte fanns någon lokal som arbetstagarna kunde använda och att anledningen till att de satt i skyddsrummet var för att K.L. inte ville betala för något utrymme. Skyddsrummet kunde dock användas kostnadsfritt. En kort stund efter samtalet med fastighetsförvaltaren blev P.L. uppringd av K.L. som var arg och upprörd över att han hade varit i kontakt med fastighetsförvaltaren angående personalutrymme. Vid samtalet nämnde K.L. inget om att det fanns något annat utrymme än skyddsrummet att tillgå.

Den 13 december 2017 genomförde förbundets regionala skyddsombud L-E.E. en skydds rond på arbetsplatsen. Han kunde då konstatera att materialförrådet i skyddsrummet användes som personalutrymme och att det inte fanns något annat utrymme att tillgå för arbetstagarna för detta ändamål. Han konstaterade vidare att inga andra företag använde skyddsrummet som personalutrymme. Vid skydds ronden var M.J. och P.L. samt minst två ytterligare arbetstagare hos bolaget närvarande. I samband med skydds ronden sökte L-E.E. K.L., men han höll sig avsiktligt undan.

Med anledning av de stora brister som upptäcktes vid skydds ronden vände sig L-E.E. den 15 december 2017 till bolaget och begärde, enligt 6 kap. 6 a § arbetsmiljölagen, att åtgärder skulle vidtas. Bolaget bekräftade mottagandet av begäran, vilket bolaget har en lagstadgad skyldighet att göra. Med anledning av begäran hölls ett möte där L-E.E. och ett annat regionalt skyddsombud samt bolagets företrädare K.L. deltog. Vid mötet medgav K.L. att situationen var problematisk och att bolaget skulle ordna ett adekvat personalutrymme.

Arbetstagarna informerades härefter per mejl om att materialförrådet i skyddsrummet inte fick användas som personalutrymme. Varken M.J. eller P.L. har dock fått del av det mejl som arbetsgivarparterna menar har skickats. M.J. har emellertid samma datum fått ett annat mejl från K.L. med ett annat innehåll. Skyddsrummet tömdes därefter på mikrovägsugnar, bord, stolar m.m. A.H. och F.O. föreslog att arbetstagarna tillfälligt kunde inta sina måltider i en lägenhet fyra trappor upp i den fastighet där skyddsrummet fanns. I den lägenheten bedrevs måleriarbete av F.O. och en annan målare. Lägenheten var dessutom bebodd. En av mikrovägsugnarna från materialförrådet i skyddsrummet placerades i lägenheten. Bolaget återkom därefter aldrig i frågan och något personalutrymme kom aldrig att anvisas. Under den återstående tiden av entreprenaden för Järfällahus AB bytte arbetstagarna om i skyddsrummet alternativt hemma eller i den lägenhet där de utförde måleriarbete. En del av arbetstagarna började gå ut för att äta lunch på restaurang. F.O. fortsatte dock att ibland värma medhavd mat i skyddsrummet. P.L. hade till övervägande delen med sig egen matlåda. I brist på alternativ åt P.L. lunch i den bebodda lägenheten vid ett tillfälle, den 14 december 2017.

Bolaget har inte anvisat något personalutrymme

Bolaget har aldrig anvisat M.J. och P.L. något personalutrymme. M.J. och P.L. har inte sett någon information om anvisade personalutrymmen i obebodda lägenheter. Om de hade fått sådana anvisningar, skulle de ha följt dessa.

M.J. och P.L. har sett ett antal pärmar med information i materialförrådet i skyddsrummet. De har dock inte innehållit någon information om personalutrymme. A.H. gick inte igenom den s.k. rutinpärmen med P.L. på hans första arbetsdag. Arbetstagarna känner alltså inte till att F.O. löpande skulle ha satt in information om personalutrymme i någon pärm, som denne ska ha fått per mejl från K.L. Förbundet kan inte vitsorda att mejlen har skickats från K.L. till F.O. i enlighet med de utskrifter som arbetsgivarparterna

har återopat. Varken M.J. eller P.L. har sett någon information om personalutrymme uppsatt som anslag i skyddsrummet.

F.O. kan, enligt vad som följer av måleriavtalet, inte anses ha varit bolagets ställföreträdare på arbetsplatsen. Han deltog i arbetet och utförde måleriarbeten.

I samband med att M.J. och P.L. ingick anställningsavtalen med bolaget visade K.L. dokumentet ”Introduktion företags policy – instruktioner” för dem. De uppmanades att underteckna dokumentet. Ingen av dem fick dock möjlighet att gå igenom innehållet. De fick inte heller någon kopia av dokumentet. M.J. uppfattade dokumentet som en av Arbetsmiljöverkets föreskrifter, vilket bekräftades av K.L. Varken M.J. eller P.L. har därför känt till bolagets rutiner och det kan således inte läggas dem till last att de inte följt dessa.

M.J. och P.L. har inte sett att K.L. besökt arbetsplatsen under den tid de utförde arbete där. A.H. har däremot emellanåt varit på arbetsplatsen men han har aldrig anvisat målarna något personalutrymme, trots att han var medveten om att målarna använde skyddsrummet för att bl.a. äta och byta om.

De påstått anvisade personalutrymmena

Det arbete som bolaget har utfört i de lägenheter där arbetsgivarparterna menar att personalutrymmen har anvisats har varit s.k. hyresgäststyrkt lägenhetsunderhåll. Det betyder att hyresgästerna på frivillig väg beställt underhåll. Fastighetsägaren får inte på egen hand gå in och genomföra denna typ av underhållsarbeten, utan i dessa fall förs i stället en dialog mellan hyresgästen och entreprenören om lämplig tidpunkt för arbetets utförande och nyckelhantering m.m.

Arbetsgivarparterna har gett in en sammanställning av vilka lägenheter som ska ha anvisats som personalutrymme under vilka perioder. Dessutom har arbetsgivarparterna gett in serviceordrar från Järfällahem AB om bolagets arbeten i lägenheterna.

Enligt sammanställningen ska lägenheterna ha anvisats som personalutrymme för en tid av cirka fem veckor upp till närmare tre månader. Ett måleriarbete i en lägenhet tog dock sällan mer än några enstaka dagar i anspråk. Som mest kunde måleriarbetet i en lägenhet ta upp till två veckor.

Noteringarna på de ingivna serviceordrarna överensstämmer vidare inte med Järfällahus AB:s noteringar angående utfört arbete. I vissa fall har bolaget inte utfört något arbete överhuvudtaget enligt serviceordern och i andra fall har arbete utförts i mindre omfattning än vad som framgår av serviceordern. Om någon av lägenheterna varit obebodd, hade detta normalt framgått under rubriken ”notering” på serviceordern, vilket det inte gör. Däremot framgår av de ingivna serviceordrarna att hyresgästen ska kontaktas vad gäller nyckelhantering. På de ingivna, maskerade, serviceordrarna framgår vidare varken serviceordernummer eller lägenhetsnummer.

Uppgifterna i serviceordrarna om arbetet i lägenheterna på Birgittavägen 13, lgh 14010, och Drabantvägen 5, lgh 16020, överensstämmer med det arbete

som bolaget faktiskt har utfört i dessa lägenheter. Avseende övriga lägenheter avviker dock uppgifterna i serviceordern från det faktiskt utförda arbetet på olika sätt.

Arbetsgivarparterna har, sedan förbundet påtalat felaktigheterna, uppgett att flera av de angivna lägenhetsnumren är felaktiga. Enligt arbetsgivarparterna beror detta på att lägenhetsnumren någon gång under processen angivits felaktigt. Arbetsgivarparterna har vidare uppgett att de inte nu kan ange korrekta lägenhetsnummer, eftersom handlingar med uppgifter om hyresgäster avidentifierats i enlighet med bolagets sekretessåtagande i förhållande till Järfällahus AB. Ett eventuellt sekretessåtagande hade dock inte hindrat arbetsgivarparterna från att bevara och ge in korrekta lägenhetsnummer i målet.

Utrymmen i lägenheterna har i vart fall inte uppfyllt arbetsmiljöavtalets krav på ett personalutrymme

Utrymmena i lägenheterna har i vart fall inte uppfyllt kraven i arbetsmiljöavtalet på ett personalutrymme. Det beror på att bolaget inte haft rätt att disponera lägenheterna som personalutrymme och att de haft hyresgäster. Det är inte förenligt med arbetsmiljöavtalet att anvisa utrymmen som arbetsgivaren inte rättsligen förfogar över. Arbetstagarna ska nämligen, enligt arbetsmiljöavtalet, ha en reell möjlighet att vistas i anvisat personalutrymme, utan att riskera att bli utkastade. Det är en självklarhet, och något som förutsätts i arbetsmiljöavtalet, att arbetsgivaren rätteligen förfogar över det utrymme som anvisas.

Bolaget har varken i förhållande till Järfällahus AB eller hyresgästerna haft rätt att förfoga över utrymmen i lägenheterna för personalutrymme. Bolaget har varit väl medvetet om det och har således inte varit i god tro om detta.

Enligt Järfällahus AB:s ramavtal ska entreprenören stå för personaletablering (bodar), som placeras i samråd med beställaren, dvs. Järfällahus AB. I förekommande fall kan beställaren stå för entreprenörslokal. Detta ska dock i så fall anges i respektive avrop. Det har inte funnits någon skrivning i avropet om att beställaren, dvs. Järfällahus AB, skulle stå för entreprenörslokal.

Enligt uppgift från Järfällahus AB var det otillåtet att använda lägenheter som personalutrymme, men möjligt att hyra andra utrymmen. Någon förfrågan om att hyra utrymmen har Järfällahus AB dock inte fått från bolaget.

Det står inte i strid med arbetsmiljöavtalet att anordna personalutrymme på annat sätt än genom just bodar. Det ifrågasätts inte att ett utrymme i en obebodd lägenhet, där måleriarbete inte utförs, kan utgöra ett personalutrymme som uppfyller villkoren i arbetsmiljöavtalet under förutsättning att det finns måltids- och klädrum med tvättmöjligheter m.m. Det görs inte i målet gällande annat än att måleriarbete inte får utföras i just det utrymme i lägenheten som anvisats som personalutrymme.

Med uttrycket entreprenaden i standardavtalet ABT 06, som gällde för bolagets arbeten, avses de måleriarbeten som ska utföras. Arbetsområdet för entreprenaden, som bolaget fick disponera, utgjordes därmed av de utrymmen som bolaget skulle

utföra måleriarbeten i, t.ex. en hall eller ett sovrum. Övriga utrymmen i lägenheterna har inte varit bolagets arbetsområde enligt ABT 06. ABT 06 medför därför inte en rätt för bolaget att i förhållande till Järfällahus AB disponera lägenheter som personalutrymme. Detta var i vart fall Järfällahus AB:s uppfattning.

Det fanns gällande hyresavtal för samtliga lägenheter som arbetsgivarparterna menar har anvisats. Lägenheterna har varit privata hem och bostäder. Bolaget har inte kommit överens med någon hyresgäst om att bolaget fick använda lägenheten som personalutrymme. Med hänsyn till att påståendet om att det funnits överenskommelser med hyresgästerna framförts mycket sent i processen och inte har kunnat preciseras av arbetsgivarparterna framstår det som en efterhandskonstruktion. Sedan förbundet åberopat vittnesförhör med hyresgästerna i fyra av de sju lägenheter som avses med de lägenhetsnummer som bolaget angett i sin sammanställning över anvisade personalutrymmen, har arbetsgivarparterna vidgått att någon överenskommelse inte träffats med dessa hyresgäster och anfört att överenskommelser måste ha träffats med andra hyresgäster på samma adresser.

En hyresgäst får i vart fall inte hyra ut lägenheten i andra hand utan hyresvärdens tillstånd. Järfällahus AB har inte gett några sådana tillstånd.

Det har således inte heller i förhållande till hyresgästerna varit tillåtet att använda de lägenheterna som personalutrymmen.

Arbetsgivarparterna

Sammanfattning av grunderna för bestridandet och jämkningsyrkandet

Bolaget har anvisat M.J. och P.L. personalutrymme i olika obebodda lägenheter på arbetsplatsen, vari det inte för tillfället utfördes måleriarbeten. Anvisning till dessa utrymmen har skett genom information i den rutinpärm som fanns i det skyddsrum som användes som materialförråd under entreprenaden. M.J. och P.L. har förbundit sig att följa bolagets instruktioner och rutiner enligt vad som framgår av rutinpärmen. Bolaget har även anslagit skriftlig dokumentation med tydlig information om att skyddsrummet inte fick användas som matplats eller omklädningsrum samt med tydlig anvisning till personalutrymme i anvisad obebodd lägenhet. De anvisade utrymmena i obebodda lägenheter uppfyllde kraven på ett personalutrymme enligt arbetsmiljöavtalet. Bolaget har därmed uppfyllt skyldigheterna enligt § 9 i arbetsmiljöavtalet. Bolaget har inte gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott.

Bolaget ansåg sig vid anvisningarna ha rätt att enligt avtal med Järfällahus AB använda utrymmen i lägenheterna, som utgjorde arbetsområde för entreprenaden, som personalutrymme. Bolaget har vidare överenskommit med respektive hyresgäst om att bolaget fick använda utrymme i lägenheten som personalutrymme under den tid som måleriarbete utfördes i lägenheten.

Det allmänna skadeståndet ska i vart fall jämkas, i första hand till noll, av följande skäl. M.J. och P.L. har inte följt bolagets rutiner och instruktioner och

de har på eget initiativ valt att använda materialförrådet i skyddsrummet i stället för anvisat personalutrymme. För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget inte har anvisat personalutrymme i enlighet med § 9 i arbetsmiljöavtalet har bolaget rättat till detta så snart bolaget fått kännedom om att arbetstagarna inte använde de personalutrymmen som bolaget planerat för.

Utveckling av talan

Skyddsrummet har inte anvisats som personalutrymme

Bolaget har inte anvisat materialförrådet i skyddsrummet som personalutrymme. Materialförrådet i skyddsrummet uppfyllde inte kraven i arbetsmiljöavtalet på ett personalutrymme.

Bolaget har inte ställt in kylskåp, trinettkök, tvättställ eller duschkabin i skyddsrummet. Under den tid bolaget använde skyddsrummet som materialförråd användes skyddsrummet även av två andra företag. Arbetsgivarparterna vet inte om arbetstagarna hos dessa företag använde materialförrådet i skyddsrummet som personalutrymme.

På uppdrag av bolaget fraktade arbetsledaren A.H. stolar, bord, mikrovågsugn och låsbara skåp till materialförrådet i skyddsrummet i samband med att entreprenaden påbörjades. A.H. har sedan i omgångar kört ut stolar till materialförrådet. Stolarna, borden och de låsbara skåpen flyttades efter hand från materialförrådet till de utrymmen i obebodda lägenheter som anvisades som personalutrymme av arbetsledaren K.L. Under entreprenadens gång stod periodvis hopfällbara bord och klappstolar i skyddsrummet. Detta berodde på att bara så många bord och stolar som behövdes med hänsyn till antalet arbetstagare för tillfället på arbetsplatsen bars upp till de lägenheter som användes som personalutrymme.

På en arbetsplats som den vid Järfällahus AB är materialförrådet den naturliga utgångspunkten för arbetstagarna varje arbetsdag. Det är i materialförrådet som arbetstagarna hittar arbetsorder och instruktioner för hur arbetet ska utföras samt material. Att bolaget hänvisade P.L. till materialförrådet när han skulle tillträda sin anställning är därför inte anmärkningsvärt. Att bolaget hänvisade P.L. vidare till M.J. innebär bara att bolaget hänvisade en ny medarbetare till en kollega som redan fanns på arbetsplatsen så att denna kollega kunde ta emot och visa runt P.L.

De fem andra arbetstagarna hos bolaget, som arbetade på arbetsplatsen samtidigt som M.J. och P.L., använde sig av de av bolaget anvisade personalutrymmena i obebodda lägenheter. Ett flertal av arbetstagarna gick regelmässigt ut och åt på restaurang i stället för att äta i anvisat personalutrymme. K.L. har sett att arbetstagarna uppehållit sig i de anvisade personalutrymmena när han besökt arbetsplatsen.

Det är riktigt att M.J. vid något tillfälle har frågat A.H. om arbetstagarna kunde använda ett annat utrymme som personalutrymme. Då A.H. vid tidpunkten inte hade rätt att fatta beslut om andra än de redan anvisade personalutrymmena

hänvisade han vidare till K.L. Det kan dock inte vitsordas att ett samtal ägde rum mellan M.J. och A.H. i oktober 2017 såsom förbundet har påstått. K.L. har vidare inte vid något tillfälle instruerat M.J. att bygga eller anskaffa ett matbord att användas i materialförrådet i skyddsrummet. Vidare bestrids det att något bord byggt av lastpallar har funnits i materialförrådet vid någon annan tidpunkt än möjligen den 13 december 2017, då regionala skyddsombudet L-E.E. genomförde en skydds rond och fotograferade utrymmet. K.L. har inte heller vid något tillfälle under entreprenadtiden haft samtal med någon fastighetsförvaltare vid Järfällahus AB angående personalutrymmen.

Vid skydds ronden den 13 december 2017 var, utöver L-E.E., endast P.L. och möjligen M.J. närvarande, men inga ytterligare personer. Detta ledde till att förbundet fick en ensidig bild av hur bolaget anvisat personalutrymme. Efter skydds ronden förtydligade bolaget, per mejl till samtliga arbetstagare, att materialförrådet inte fick användas som personalutrymme.

Den 8 december 2017, dvs. en vecka före skydds ronden, genomförde A.H. och F.O. en inventering av materialförrådet. Ett fotografi togs vid detta tillfälle. På fotografiet syns inga egentillverkade möbler. Det syns däremot att förrådet nyligen tömts. Förrådet tömdes regelmässigt under hela entreprenadtiden.

Det var bolaget som först tog initiativ till ett möte mellan bolaget och förbundet med anledning av den begäran om arbetsmiljöåtgärd som förbundet framställt. Vid de förhandlingssammanträden som senare genomfördes mellan parterna skrev bolaget, genom K.L., protokoll enligt vilka det tydligt framgår att bolaget inte på något sätt medgav att det fanns en problematisk situation kring personalutrymmena som sådana.

Bolaget har anvisat personalutrymme i obebodda lägenheter

Bolaget tillämpar en arbetsrutin som innebär att det vid varje projekt sammanställs en s.k. rutinpärm. I pärmen finns, utöver t.ex. kontaktuppgifter till kunden och detaljer kring vilket arbete som ska utföras, information om personalutrymme. Arbetsrutinen med en rutinpärm är väl etablerad hos bolaget och har tillämpats under ett antal år. Samtliga arbetstagare har gjorts medvetna om arbetsrutinen.

Alla arbetstagare får skriva under dokumentet ”Introduktion företags policy – instruktioner”. I det anges bl.a. att arbetstagaren förbinder sig att utföra och följa de instruktioner och rutiner som finns i bolagets rutinpärm. Dokumentet, som även innehåller vissa arbetsmiljörutiner, är tydligt rubricerat och dess innehåll kan inte missförstås. Både M.J. och P.L. har godkänt och skrivit under detta dokument i samband med att de skrev under sina anställningsavtal. Vid samma tillfälle undertecknade de också dokumentet ”Upplysningar av risker riskbedömningar”, vilket även det innehåller uppgifter som rör personalutrymmen.

I samband med nyanställning lägger bolaget stor vikt vid att gå igenom anställningsvillkor och annan för verksamheten relevant information. Tid avsätts för att gå igenom ovan nämnda dokument, som arbetstagarna får underteckna. Så

skedde också när M.J. och P.L. anställdes och de fick även kopior av dokumenten. Om något var oklart, borde de ha frågat bolaget om ett klargörande innan de skrev under handlingarna.

Den för entreprenaden aktuella rutinpärmerna fanns i materialförrådet i skyddsrummet. Av innehållsförteckningen framgår att information om personalutrymmen fanns under flik 10. Anvisade personalutrymmen bestod av utrymmen i obebodda lägenheter, vari det för tillfället inte utfördes något måleriarbete. Under den aktuella fliken fördes kontinuerligt in information om nya utrymmen i obebodda lägenheter som kunde användas som personalutrymme. Informationen skickades per mejl från K.L. till F.O. som därefter förde in den i pärmen. Det är inte möjligt att peka ut exakt vilken av de pärmar som fanns i materialförrådet som utgör den s.k. rutinpärmerna. Rutinpärmen hade svart rygg, i likhet med flera andra av pärmarna. Utöver information om personalutrymmen innehöll rutinpärmerna även information om bl.a. material och kulörval samt målningsbeskrivningar. Det är sådan information som alla målare vid entreprenaden löpande behövde ta del av för att kunna utföra sitt arbete. A.H. gick även igenom bolagets rutiner, bl.a. rutinpärmerna, med P.L. under hans första arbetsdag.

A.H. och F.O. har under den i tvisten aktuella tiden inte varit ställföreträdare för bolaget enligt § 10 i måleriavtalet. A.H. har varit anställd hos bolaget i mer än 14 år och arbetar som målare. Bolaget är en liten arbetsgivare och A.H. fungerar i många stycken som ägaren K.L:s förlängda arm. Det innebär i sig inte att A.H. är arbetsledare i måleriavtalets mening. I relation till Järfällahus AB var det ett krav att det fanns två arbetsledare angivna. K.L. står som arbetsledare i första hand. A.H. angavs som arbetsledare i andra hand för det fall K.L. inte skulle finnas tillgänglig på grund av sjukdom eller liknande.

Bolaget har inte utfört något arbete fyra trappor upp i den fastighet där skyddsrummet fanns.

De anvisade personalutrymmena

Bolaget anvisade alltså personalutrymmen i olika lägenheter som för tillfället inte var bebodda, dvs. det fanns ingen kvarboende hyresgäst under tiden då måleriarbete enligt serviceordrar från Järfällahus AB skulle utföras i lägenheten.

Bolaget, genom F.O., har under flik 10 i rutinpärmerna successivt fört in information om i vilken lägenhet det för tillfället anvisades personalutrymme, hyresgästens namn samt hyresgästens telefonnummer. Det har således varit fullständigt klart för arbetstagarna i vilken lägenhet som det anvisades personalutrymme vid varje tidpunkt.

Bolaget har enbart anvisat personalutrymmen i lägenheter där bolaget utfört måleriarbeten. De personalutrymmen som bolaget anvisat har funnits i lägenheter på de adresser och under de tidsperioder som angetts i den sammanställning bolaget lämnat till förbundet. Däremot är flera av de i sammanställningen angivna lägenhetsnumren felaktiga. Det gäller i vart fall lägenhetsnumren avse-

ende personalutrymmena på Sångvägen 44, Vasavägen 84 och Engelbrektsvägen 10 B och sannolikt även lägenhetsnumren avseende personalutrymmena på Sångvägen 68 och Vasavägen 8.

Bolaget har i enlighet med ett sekretessåtagande i förhållande till Järfällahus AB systematiskt oidentifierat de serviceordrar och annat material med information om hyresgäster som lämnats till förbundet. Det är riktigt att tillgängliga uppgifter om de aktuella hyresgästerna hade kunnat ges in i målet utan hinder av bolagets sekretessåtagande. Eftersom bolaget inte har sparat originalhandlingarna, är detta dock inte möjligt i dag. Arbetsgivarparterna kan alltså inte med säkerhet säga vilka lägenhetsnummer som är korrekta och vilket måleriarbete som utförts i respektive lägenhet.

Utrymmena i lägenheterna har uppfyllt arbetsmiljöavtalets krav på ett personalutrymme

De utrymmen i lägenheter som har anvisats av bolaget som personalutrymme har samtliga varit tömda på hyresgästens möbler för att måleriarbete skulle kunna utföras. Det har inte pågått något måleriarbete i de utrymmen som anvisats under den tid anvisningen gällde. Det har funnits mikrovågsugnar, låsbara skåp, klappstolar och bord m.m. i de utrymmen som anvisats. F.O. flyttade sådant från materialförrådet och mellan de anvisade personalutrymmena.

Bolaget var av uppfattningen att Järfällahus AB accepterade att bolaget på det sätt som skett anvisade personalutrymmen i obobodda lägenheter där måleriarbete skulle utföras. Bolaget har även enligt det gällande standardavtalet för entreprenaden, ABT 06, haft rätt att disponera lägenheterna för detta ändamål, eftersom de varit en del av arbetsområdet för entreprenaden. I inledningen till ABT 06 definieras arbetsområde som ”område som under entreprenadtiden står till entreprenörens disposition för entreprenadens utförande”. I 3 kap. 11 § i ABT 06 anges vidare att ”[e]ntreprenören får efter samråd med beställaren utan ersättning disponera arbetsområdet på det sätt som erfordras för entreprenadens utförande”.

Enligt ABT 06 hade bolaget således rätt att disponera över arbetsområdet på det sätt som krävdes för entreprenadens utförande. En förutsättning för att bolaget skulle kunna utföra en entreprenad av den typ som det var fråga om, i enlighet med arbetsmiljöavtalet, var att bolaget anvisade personalutrymmen. Bolaget har därmed haft rätt att disponera över arbetsområdet även som personalutrymme.

Den handling som förbundet benämnt Järfällahus AB:s ramavtal för måleriarbete är inte ett avtal utan ett s.k. förfrågningsunderlag i den upphandling som utförts av Järfällahus AB. I förfrågningsunderlaget anges förutsättningarna för en viss upphandling i syfte att ge anbudsgivare en rimlig möjlighet att räkna på ett anbud. Detta framgår även uttryckligen av definitionen av begreppet förfrågningsunderlag i ABT 06. Av förfrågningsunderlaget följde bara att beställaren, dvs. Järfällahus AB, inte skulle komma att tillhandahålla bodar för entreprenörens räkning om detta inte särskilt angavs i respektive avrop. Bestämmelsen innebär däremot inte att bolaget var skyldigt att ställa upp bodar för sina arbetstagare under tiden dessa utförde arbete med entreprenaden.

Inför att entreprenaden vid Järfällahus AB påbörjades, hade bolaget ett startmöte med bl.a. N.Å. från Järfällahus AB. Då fick bolaget information om var och hur nycklar till lägenheter skulle kvitteras ut och att bolaget hade möjlighet att använda ett utrymme som förråd, nämligen skyddsrummet. Bolaget uppfattade startmötet som ett samråd mellan bolaget, i egenskap av entreprenör, och Järfällahus AB, i egenskap av beställare.

Bolaget har inte vid något tillfälle under entreprenadtiden fått någon information eller indikation från Järfällahus AB om att bolaget inte fick anvisa personalutrymmen i obebodda lägenheter. Bolaget var i vart fall i god tro om möjligheten att anvisa personalutrymmen i lägenheter vid tidpunkten för anvisningen. Järfällahus AB har heller inte avhyst någon arbetstagare från något anvisat personalutrymme.

Bolaget, genom K.L., har dessutom kommit överens med respektive hyresgäst om att bolaget fick använda lägenheten som personalutrymme under den tid som måleriarbeten utfördes i lägenheten. Överenskommelserna träffades per telefon en kort tid innan K.L. mejlade F.O. den information om respektive personalutrymme som sattes in i den s.k. rutinpärmen.

Hyresgästerna har inte genom att tillåta att bolaget hade personalutrymme i ett utrymme i deras respektive lägenheter hyrt ut sin bostad i andra hand. Det har således inte krävts något tillstånd för andrahandsuthyrning. Även om ett sådant tillstånd hade behövts, saknar frånvaron av tillstånd betydelse för bolagets rätt att använda lägenheterna enligt överenskommelse med respektive hyresgäst.

Utredningen

Arbetsdomstolen har hållit huvudförhandling i målet. Vid denna har på förbundets begäran hållits förhör under sanningsförsäkran med M.J. och P.L., bolagets tidigare arbetstagare N.A. och G.A., det regionala skyddsombudet L-E.E. samt biträdande förvaltningschefen hos Järfällahus AB N.Å. På begäran av arbetsgivarparterna har förhör under sanningsförsäkran hållits med styrelseledamoten K.L. och vittnesförhör med arbetstagarna A.H. och F.O.

Domskal

Twisten

Parterna tvistar om bolaget vid entreprenaden för Järfällahus AB har brutit mot bestämmelserna i § 9 i arbetsmiljöavtalet om att arbetsgivaren ska anvisa personalutrymmen utformade på visst sätt.

Arbetsdomstolen har i AD 2019 nr 10 anført att huvudförpliktelsen i kollektivavtalsbestämmelsen är att se till att det finns personalutrymmen tillgängliga som arbetstagarna kan använda och att i detta ligger ett ansvar för att på lämpligt sätt bl.a. anordna personalutrymmen.

Arbetsgivarparterna har gjort gällande att bolaget anvisat M.J. och P.L. personalutrymme i olika obebodda lägenheter. Enligt förbundet har bolaget inte anvisat M.J. och P.L. något personalutrymme. Även om bolaget anvisat personalutrymme i olika obebodda lägenheter, har bolaget enligt förbundet brutit mot arbetsmiljöavtalet, eftersom bolaget inte haft rätt att disponera lägenheterna som personalutrymme. Arbetsgivarparterna har häremot inte invänt annat än att bolaget vid anvisningarna ansåg sig ha rätt att enligt avtal med Järfällahus AB använda utrymmen i lägenheterna som personalutrymme och att bolaget överenskommit med respektive hyresgäst om att bolaget fick använda utrymme i lägenheten som personalutrymme under den tid som måleriarbete utfördes i lägenheten.

Parterna verkar således överens om att det enligt arbetsmiljöavtalet krävs att arbetsgivaren har – eller i vart fall vid anvisningen ansett sig ha – rätt att disponera de anvisade utrymmena som personalutrymme. Det är enligt Arbetsdomstolens mening också en rimlig tolkning av arbetsmiljöavtalet. Har bolaget inte haft sådan rätt beträffande de utrymmen i lägenheter som arbetsgivarparterna gjort gällande att bolaget anvisat, har det därför vid entreprenaden inte funnits något personalutrymme som uppfyllt kraven i arbetsmiljöavtalet. Bolaget har då under alla förhållanden brutit mot arbetsmiljöavtalet på grund av avsaknaden av personalutrymme. Arbetsdomstolen börjar därför med att pröva arbetsgivarparternas invändning om att bolaget haft rätt att disponera de anvisade utrymmena som personalutrymme.

Hade bolaget rätt att disponera utrymmen i lägenheter som personalutrymme?

Av utredningen framgår att bolagets entreprenad för Järfällahus AB avsett frivilligt s.k. hyresgäststyrkt underhåll, där det är hyresgästen – och inte hyresvärden – som bestämmer om det ska utföras något måleriarbete i lägenheten eller inte. Ett avtal med Järfällahus AB har således inte kunnat ge bolaget rätt att utan hyresgästens medgivande disponera över dennes lägenhet. Arbetsgivarparterna har som nämnts invänt bl.a. att bolaget träffat överenskommelser med hyresgästerna om att få disponera personalutrymme i lägenheter där bolaget skulle utföra måleriarbeten. Redan av detta framgår, enligt Arbetsdomstolens mening, att bolaget var medvetet om att respektive hyresgäst haft dispositionsrätten till sin lägenhet även när bolaget utförde måleriarbeten i den. Bolaget kan därför inte rimligen ha trott att det genom avtal med Järfällahus AB kunnat få rätt att disponera utrymmen i lägenheterna som personalutrymme vid bolagets entreprenad.

Avgörande för om bolaget hade rätt att disponera över utrymmen i lägenheter som personalutrymme är således om bolaget träffat överenskommelse om det med respektive hyresgäst. Bolagets ställföreträdare K.L. har under sanningsförsäkran uppgett att han för bolaget träffade överenskommelse på telefon med respektive hyresgäst inför att utrymme i lägenheten skulle användas som personalutrymme. Han har inte kunnat ange namnen på hyresgästerna, annat än ett förnamn.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning i frågan om bolaget träffat en överenskommelse med respektive hyresgäst.

Det är arbetsgivarparterna som har bevisbördan för att bolaget träffat överenskommelserna och således haft rätt att disponera utrymmen i lägenheterna som personalutrymme.

Påståendet att bolaget träffat överenskommelser med hyresgästerna har förts fram sent i processen, först efter det att inte mindre än två utsatta huvudförhandlingar ställts in med kort varsel, och arbetsgivarparterna har inte kunnat ange namnet på någon av hyresgästerna eller andra uppgifter som kan identifiera dem. Arbetsgivarparterna hade före inställandet av den andra huvudförhandlingen gett in en sammanställning med sju adresser och lägenhetsnummer som angavs avse de lägenheter vari personalutrymmen anvisats. Sedan förbundet lagt fram utredning om att bolaget inte utfört något arbete i vissa av de lägenheter som avses med lägenhetsnumren och att bolaget i vissa andra lägenheter utfört andra arbeten än de som framgick av de oidentifierade serviceordrar som arbetsgivarparterna gett in, vidgick arbetsgivarparterna att alla lägenhetsnummer i sammanställningen inte stämde. Efter det att påståendet om överenskommelser med hyresgästerna framförts, återopade förbundet förhör med hyresgästerna i fyra av de lägenheter som avses med lägenhetsnumren. Därefter vitsordade arbetsgivarparterna att bolaget inte träffat överenskommelse med någon av de hyresgäster som förbundet återopat förhör med. Arbetsgivarparterna har förklarat att bolaget under något skede av processen av misstag angivit felaktiga lägenhetsnummer och att bolaget inte längre har kvar något underlag som gör identifiering av hyresgästerna möjlig.

Det har inte framkommit något rimligt skäl till varför hyresgästerna skulle vilja gå med på att låna ut sina lägenheter som personalutrymme, i vissa fall under flera månader.

Arbetsdomstolen anser mot den angivna bakgrunden att arbetsgivarparterna inte enbart genom K.L:s uppgifter, som i fråga om överenskommelserna är knapphändiga och allmänt hållna, bevisat att bolaget träffat överenskommelser på det sätt som påstås. Någon annan bevisning än hans uppgifter som talar för att överenskommelserna träffats har inte lagts fram. Arbetsgivarparterna har därför inte styrkt att bolaget haft rätt att disponera utrymmen i lägenheterna som personalutrymme. Därmed är det utrett att det inte funnits något personalutrymme som uppfyllt kraven i arbetsmiljöavtalet vid entreprenaden och att bolaget brutit mot arbetsmiljöavtalet. Med den bedömningen finns det inte anledning för Arbetsdomstolen att gå in på frågan om vad som kan ha anvisats M.J. och P.L.

Allmänt skadestånd

Bolaget är på grund av kollektivavtalsbrottet skyldigt att betala allmänt skadestånd till förbundet, M.J. och P.L.

Eftersom det inte är visat att det vid entreprenaden funnits något personalutrymme som uppfyllde kraven i arbetsmiljöavtalet, finns det enligt Arbetsdomstolens mening inte anledning att jämka skadeståndsbeloppen med hänsyn till hur väl

M.J. och P.L. kan anses ha följt bolagets instruktioner angående eventuella personalutrymmen. Av samma skäl kan bolaget inte heller anses ha rättat bristen på personalutrymme sedan den påtalats av förbundet.

Omständigheterna är enligt Arbetsdomstolens mening sådana att det allmänna skadeståndet bör bestämmas till 65 000 kr till förbundet, 25 000 kr till M.J. och 15 000 kr till P.L. När det gäller P.L. har Arbetsdomstolen beaktat att han, till skillnad från M.J., bara arbetade vid entreprenaden under tre månader.

Rättegångskostnader

Arbetsgivarparterna har förlorat målet och ska därför betala förbundets rättegångskostnader.

Förbundet har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 564 710 kr, varav 424 830 kr avser ombudsarvode exklusive moms. Arbetsgivarparterna har överlämnat till Arbetsdomstolen att bedöma skäligheten av det förbundet begärt. Arbetsdomstolen finner att det yrkade beloppet är skäligt.

Med tillämpning av 5 kap. 2 § tredje stycket arbetstvistlagen finner Arbetsdomstolen att arbetsgivarparterna ska betala ersättningen med hälften vardera.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förpliktar Målericompaniet Sverige Aktiebolag att betala allmänt skadestånd med 65 000 kr till Svenska Målarförbundet, med 25 000 kr till M.J. och med 15 000 kr till P.L., med ränta enligt 6 § räntelagen på respektive belopp från den 3 oktober 2018 till dess betalning sker.

2. Arbetsdomstolen förpliktar Måleriföretagen i Sverige och Målericompaniet Sverige Aktiebolag att med hälften vardera ersätta Svenska Målarförbundet för rättegångskostnader med 564 710 kr, varav 424 830 kr avser ombudsarvode exklusive moms, med ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Sören Öman, Peter Syrén, Kurt Eriksson, Karl Olof Stenqvist, Johanna Torstensson, Stina Josefsson och Annette Carnhede. Enhälligt.

Rättssekreterare: Peter Edin